

QORTI TA' L-APPELL

**ONOR. IMHALLEF
PHILIP SCIBERRAS**

Seduta tal-25 ta' Gunju, 2010

Appell Civili Numru. 15/2010

Tarsons Limited

vs

**Capital Developments Limited u Pawlu Cachia u AIC
Ondre Camilleri Gallione personalment u ghal kull
interess li jista' jkollhom**

Il-Qorti,

Fit-18 ta' Frar, 2009, l-Arbitri fic-Centru Malti ta' l-Arbitragg ippronunzja s-segwenti lodo fl-ismijiet premissi:-

“Illi l-esponenti gew mqabba mic-Centru Malti tal-Arbitragg sabiex jiddeciedu l-mertu tal-vertenza bejn il-partijiet fuq indikati u in espletazzjoni ta' dan l-inkarigu l-esponenti zamm access u tlett seduti u issa qed jirrelataw dwar il-fondatezza tat-talbiet tas-socjeta rikorrenti, fid-dawl tal-kontestazzjoni tal-intimati.

It-talbiet tas-socjeta rikorrenti huma sabiex:-

1) L-intimati jigu dikjarati solidalment bejniethom responsabbli ghall-pagament tas-somma ta' €9604.61 jew somma verjuri dovuta lis-socjeta rikorrenti kif premiss fl-istess *statement of claim* taghha,

2) L-intimati solidalment bejniethom jigu ikkundannati jhallsu lis-socjeta rikorrenti is-somma fuq indikata ta; €9604.61 jew somma verjuri bl-imghax u bl-ispejjes kontra l-istess intimati

L-intimati kkontestaw it-talbiet tas-socjeta rikorrenti fis-sens

[a] li l-irham provdut u mqieghed fl-entrata tal-blokk appartamenti ma jaqbilx fil-kulur/tonalita` mal-kumpliment tal-irham imqieghed u

[b] huwa inferjuri fil-kwalita` kemm mal-irham l-iehor u kemm mas-*sample*.

Illi l-esponenti arbitri zammew tlett seduti biex semghu x-xhieda kollha mressqa mill-partijiet u wara li wkoll ircevew l-affidavits imreqqsa mill-partijiet, issa qeghdin f'pozizzjoni li jespletaw l-obbligu taghhom.

L-esponent perit tekniku zamm access fuq il-fond mertu tal-kaz, u ghalih kienu prezenti rapprezentanti tas-socjeta rikorrenti debitament assistiti, u l-intimati.

Illi ghandu jigi rilevat is-segwenti:-

a) L-ordni ghax-xoghlijiet saret a bazi ta' **Dok. R1**, fuq *letterhead* ta' Tarsons Ltd.; is-socjeta' rikorrenti. Fil-*quote*/kuntratt ta' xoghlijiet, kull *item* ma hux specifikat b'*unit rate*, kif normalment jigi specifikat f'dawn il-kazi. Giet prezentata bhala *lump sum* ghal kull *item*. B'dan il-mod, u cioe bin-nuqqas tal-prezz ta' kull *item*, ma jistax isir kejl tal-

kwantita` ta' xoghol, bil-konsegwenza illi jekk xi *items* ma' jsirux jew isir xoghol aktar milli miftiehem ikun ferm diffiċli, biex ma jinghadx impossibbli, li jithallas ix-xoghol provdut u mqiegħed fil-post.

b) Dawn ix-xoghlijiet skond **id-dok.RI** jinkludu:-

- i. *Supply and lay* - Tarag ta' l-irham - galloro - ta' hxuna ta' zewg (2) cms. Għal 6 sulari, il-wicc waqqaf u l-għub ta' mal-hajt, u bastun,
- ii. *Entrance* tal-pjanijiet tas-sitt sulari u li *skirting*,
- iii. Tarag ta' barra l-wicc u waqqaf u l-għub u l-bastun,
- iv. L-intrata ta' gewwa bl-irham u *skirting*,
- v. Il-koxxa tal-*lift*- bir-rata ta' €221.29 (Lm95) għal kull pjan.

c) Dan il-ftehim huwa datat il-15 ta' Ottubru 2004. Huwa rilevanti illi l-esponent jinnotaw illi la l-linji tal-VAT u l-anqas it-Total ma' huma indikati f'dan il-ftehim, u, għal xi raguni, hi x'inh, thallew vojta.

d) Ir-rata tas-suq għal dan it-tip ta' materjal galloro - *supply and lay*, kienet, dak iz-zmien tal-appalt, ta' madwar Lm38 għal xogħol ta' prima kwalita`.

e) Hija prassi illi l-prezz ta' xi *extra works* li jkunu mehtiega, jigi miftiehem qabel ma jsiru x-xoghlijiet, u mhux wara.

f) Gie pprezentat kont ta' kejl li sar mill-intimat Ondre' Camilleri Galione. Is-socjeta' rikorrenti, b'ghazla tagħha, ma pprezentat l-ebda kejl biex issostni t-talbiet tal-kontijiet tagħha u tikkontesta dak li xehed dwar dan l-aspett Camilleri Gaglione.

g) Waqt l-access l-esponenti (arbitru tekniku) innota illi l-materjal (li huwa tip ta' *sedimentary hardstone* u ma jikkwalifikax bhala irham), ma kienx ta' l-istess kulur **Dok. MC1)/2**, u ta' l-istess kwalita **Dok.MC1)/4** *bhas-sample* li ngħata mis-

socjeta rikorrenti lill-intimati. Mhux biss, izda gie konstatat ukoll illi kien hemm xi qsim fil-materjal tal-entratura **Dok.MC1)/3**.

h) Waqt l-access, u mill-korrispondenza esibita fil-process, irrizulta illi kien ghad hemm xoghlijiet mhux kompluti, li jinkludu *skirting*, xambrelli tal-*lift*, u xoghol ta' bdil ta' materjal fl-entratura.

Konkluzjonijiet

A. Illi hija prassi, illi fuq il-kuntratt ta' xoghol, f'dan il-kaz l-appalt **Dok.R1**) li gie ffirmat bejn il-partijiet, ikun indikat b'mod car jekk il-valur miftiehem ikunx jinkludi l-VAT. Biex l-esponenti jfissru ruhhom ahjar, f'kull kuntratt ta' xoghlijiet ta' dan it-tip, il-partijiet jistghu jispecificaw illi "*dawn ir-rati ma' jinkludux il-VAT*". Din imbaghad tigi nkluza mill-perit fl-ahhar tal-kont wara li jkun sar il-kejl. F'dan il-kaz hemm indikazzjoni illi l-prezz pattwit jinkludi il-VAT. Dan qed jinghad ghax ghandu jkun presunt, kif tajjeb issottometta l-abbli difensur tal-intimati fin-nota ta' sottomissjonijiet tieghu, illi min jaghmel kont qieghed ukoll jinkludi il-VAT, billi l-istess VAT hija parti integrali minn kull forniture jew servizz li jinghata hawn Malta. Il-Kapitolu 406 tal-Ligijiet taghna huwa car u inekwivoku fuq dan il-punt.

B. L-esponent arbitru tekniku kkonstata illi l-materjal provdut u mqieghed ivarja hafna mill-kwalita` tal-kampjun provdut, u inltre mhux uniformi. L-esponent arbitru tekniku huwa konxju illi dan huwa materjal naturali u fin-natura tieghu jvarja; biss hija r-responsabilta` tal-fornitur illi fil-prezz tieghu jinkludi dawn il-fatturi, u jaghzel ix-xoghol li jkun attwalment uniformi. Kienet ukoll r-responsabilta` tas-socjeta` rikorrenti sabiex tara u taccerta ruhha illi x-xoghol mqieghed fil-pjan terran, u fuq barra jigi *sealed*, u dan billi jinghata xi tip ta' *resine* fuq n-naha ta' taht tieghu u hekk jigi rez impermjabbli.

C. Illi kif gie ritenut fil-kawza fl-ismijiet "*Nicola Borg vs Marco Farrugia*" decisa mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerc, presjeduta mill-Onorevoli Imhallef Joseph D Camilleri illi l-artiklu 1390 tal-Kap 16 tal-Ligijiet ta' Malta jistipula illi jekk il-haga li l-bejjiegh igib biex jikkonsenja ma tkunx tal-kwalita imwieghda, ix-xerrej jista' jaghzel li jirrifjuta l-haga u jitlob id-danni jew li jircevi l-haga bi prezz anqas bi stima ta' periti. Minn dan isegwi illi s-socjeta' rikorrenti ma ghandhiex id-dritt li tithallas dak li attwalment qed titlob minghand l-intimati la darba ma kkonsenjatx dak li kien miftiehem u mwieghed, u anzi kkonsenjat anke materjal skadut. Pero` lanqas ma jista' jfisser illi s-socjeta' rikorrenti ghandha tibqa' b'xejn, la darba s-socjeta' intimata attwalment zammet il-materjal supplit u imwahhal fil-proprieta` taghha. Dan bazat fuq il-principju li altrimenti s-socjeta' intimata tkun arrikkiet ruhha indebitament u comunque, fuq l-iskjorta tas-sentenza hawn fuq citata, isegwi li l-intimati rcevw il-haga u accettawha u allura li jhallsu ghaliha prezz anqas. Ghandu jigi precisat illi mill-provi jirrizulta illi l-intimati kienu diga` hallsu depozitu ta' Lm1300 (HSBC Ch. Numru 198) u hlas iehor ta' Lm3643.87 (HSBC Ch. Numru 449) u jirrizulta illi meta wiehed jaghmel il-kont globali tax-xoghlijiet illi ma sarux, jibqa' bilanc favor is-socjeta' attrici ta' Lm800. Dan il-bilanc il-kumpanija intimata zammitu in garanzija sakemm jinbidel l-irham tal-entrata tal-blokk ta' Triq Nazju Ellul fil-Gzira.

D. L-esponent arbitru tekniku nnota wkoll illi xi materjal mqieghed huwa mxaqqaq. Din kienet ir-responsabilita` *tat-tile layer* li jiskarta dan il-materjal. It-*tile layer* ma kienx maghzul minn xi wiehed mill-intimati, f'liema eventwalita` kien ikun hemm xi responsabilita` fuqhom.

E. Xoghlijiet *extra* qatt ma' gew approvati mill-intimati, u comunque ma gewx ippruvati li saru xoghlijiet li ma humiex koperti bil-ftehim **Dok.R1**).

F. Ix-xoghlijiet ma' humiex perfettament skond is-sengha u l-arti.

G. Illi ghalhekk fic-cirkostanzi tal-kaz u tenut kont ukoll illi l-intimati zammew il-materjal supplit u mwahhal u zammew ukoll is-somma ta' Lm800, hawn fuq riferita, in garanzija biex jinbidel l-irham difettuz (li baqa' sallum ma inbidilx) l-arbitri ihossu li huwa gust u ekwu illi is-socjeta rikorrenti ma tircevix dak minnha mitlub a saldu ta' kwalsiasi pretensjoni li hija tippretendi li jista' jkollha kontra l-intimati.

Ghalhekk l-esponenti jiddisponu minn dan l-arbitragg billi jikkonkludu illi:-

1) Is-socjeta` rikorrenti ma ezegwietx l-appalt lilha moghti u dan perfettament skond is-sengha u l-arti.

2) Is-socjeta intimata u l-intimati kollha kienu gustifikati illi jghaddu ghat-terminazzjoni ta' l-appalt.

3) L-ammont illum reklammat mis-socjeta` rikorrenti ma jirrispekkjax dak li huwa lilha dovut fl-isfond ta' l-appalt koncess u x-xoghol li sar minnha in esekuzzjoni ta' l-istess.

Ghal dawn il-motivi t-talbiet tas-socjeta rikorrenti qeghdin jigu michuda u l-istess socjeta rikorrenti ma ghandha l-ebda dritt ghall-hlasijiet oltre dawk li diga gew lilha effettwati. Fic-cirkostanzi l-ispejjez kollha ta' dan l-arbitragg ghandhom jithallsu mis-socjeta` rikorrenti.”

Minn dan il-lodo appellat is-socjeta` Tarsons Limited b'dawn l-ilmenti:-

Kopja Informali ta' Sentenza

1. Fuq l-kwestjoni tal-VAT il-konkluzjoni li wasslu ghalha l-Arbitri hi wahda legalment zbaljata. Ghas-sostenn ta' dan tirreferi ghall-Artikolu 49 (3) tal-Kapitolu 406;
2. In kwantu ghall-materjal supplit l-ilment tas-sojceta` appellata mhux gustifikat fit-termini ta' l-Artikolu 1390 ghaliex hi zammet l-irham supplit u mwahhal nonostante l-lanja taghha;
3. L-argument li x-xoghlijiet ma humiex perfetti skond is-sengha u l-arti ma ghandha ebda bazi legali stante li l-ligi ma tesigix il-perfezzjoni fl-arti u s-sengha;
4. L-Arbitri ma ghamlu ebda valutazzjoni indipendenti u oggettiva tal-kejl u ta' stimi tax-xoghol;
5. L-attribuzzjoni mill-Arbitri tan-nuqqas ta' uniformita` tax-xoghol ezegwit hi wkoll zbaljata;

Qabel kull konsiderazzjoni ohra huwa necessarju li jigi bi preliminari sottolinejat illi skond il-previzjoni normattiva fl-Artikolu 70A ta' l-Att dwar l-Arbitragg biex l-appell tas-sokkombenti lil din il-Qorti jkun ammissibbli dan ghandu jikkontjeni "punt ta' ligi li jitnissel minn decizjoni finali", tant li hu imperattiv fuq l-appellanti li "jidentifika l-punt ta' ligi li ghandha tittiehed decizjoni fuqu u ghandu jispecifica t-tifsira li r-rikorrenti jallega li hi t-tifsira korretta tal-punt ta' ligi identifikat" [Artikolu 70B (1), Kapitolu 387]. Dan qiegheed jigi hekk rilevati ghaliex mhux dak kollu li jigi sottomess b'ilment jaspira bilfors ruhu ghall-punt ta' ligi, u, anzi, il-Qorti trid toqghod ferm attenta li l-punt ta' ligi allegat ma jkunx semplici pretest biex jigi introdott ilment dwar l-apprezzament tal-fatti ghaliex fuq hekk din il-Qorti ma ghandha ebda gurisdizzjoni. Ghall-precizazzjoni, jokkorri jigi puntwalizzat mill-bidunett illi x'fehmu jew x'setghu fehmu jew x'messhom fehmu l-Arbitri fir-rigward tal-provi akkwiziti fuq il-punt kontrovers ma huwiex punt ta' ligi imma punt ta' fatt li din il-Qorti ta' revizjoni f'din is-sede ma tiddholx fihom. B'mod generali dan jolqot il-kwazi totalita` ta' l-ilmenti sottoposti lilha b'dan l-appell;

Tajjeb jew hazin sintetikament l-Arbitri ddeterminaw bhala stat ta' fatt l-accertamenti u l-konstatazzjonijiet segwenti:-

(1) Ghax-xoghlijiet ta' forniture u tqeghid ta' irham gew ikkwotati mis-socjeta` appellanti "*lump sum*" ghal kull item minghajr ebda indikazzjoni ta' rati specifici. Ghalkemm il-*quotation* ma tindikax il-VAT dan ma jfisserx illi din it-taxxa fiskali ma hijiex inkluza ghaliex ghandu jkun prezunt illi l-prestatur tas-servizz jew ta' l-oggett ikun haseb ghaliha fl-estimi tieghu;

(2) Il-materjal provvdut u mqieghed ivarja bosta fil-kwalita` paragnat mal-kampjun provvdut. L-Arbitri sahsitra jaccennaw ghall-konsenja ta' materjal skadut, u mxaqqaq;

(3) L-ezekuzzjoni tax-xoghlijiet ma hijiex konformi ghas-sengha u l-arti;

L-argument tas-socjeta` appellanti bl-ewwel motiv ta' ilment huwa li l-Arbitri applikaw il-ligi hazin ghaliex skartaw konsiderazzjoni rilevanti li tinsel mid-dispost ta' l-Artikolu 49 (3) ta' l-Att dwar it-Taxxa fuq il-Valur Mizjud. Huma jibbazaw ruhhom fuq dan il-provvediment in vista tal-provi illi fuq id-dokument tal-*quotation* hdejn l-intestatura "VAT" ma hi raffigurata ebda somma. Ghandu b'daqshekk dan ifisser illi l-VAT mhix inkluza fil-figura ghall-provvista taxxabli? Din il-Qorti certament ma tistax tippresta ruhha ghall-kongettura x'seta' kien il-kaz, u jekk huwiex il-kaz wiehed [ara Artikolu 49(2) jew l-iehor Artikolu 49(3)]. Li tista' tghid hu li fil-fehma taghha dan ma jikkwalifikax bhala punt ta' ligi li jitnissel minn decizjoni finali ghaliex il-provi, kif apprezzati mill-Arbitri, mhux necessarjament u bilfors ghandhom iwasslu ghall-konkluzjoni ssuggerita mis-socjeta` appellanti illi l-ammont ta' taxxa ma huwiex kompriz fil-prezz indikat ghall-provvista. L-ewwel ilment qieghed ghalhekk jigi skartat;

Riferibilmient ghat-tieni u t-tielet motivi ta' aggravji jibda biex jinghad illi l-kontrattazzjoni bejn il-partijiet kienet wahda mista fis-sens li tippartecipa sew minn obbligazzjoni *di dare* (l-irham), kif ukoll minn obbligazzjoni *di fare* (l-ezekuzzjoni tat-tqeghid ta' l-irham). In kwantu ghall-ewwel xorta ta' obbligazzjoni huwa indiskuss illi xerrej ghandu jistenna b'affidament illi l-prodott maghzul minnu ghab-bazi tal-kampjun ghandu jikkorrispondi f'kull rispettt ghal dawk il-karatteristici idoneji li jikkontribwixxu biex hekk jikkwalifikawh. Dan anke ghaliex hu konformi ghal kanoni legali ta' l-ermenewtika kontrattwali illi dawk il-karatteristici huma konsiderati bhala kwalita essenzjali tal-kuntratt;

Il-kaz prezenti ma kienx wiehed ta' semplici kompravendita ta' prodott in kwantu kien inkombenti fuq is-socjeta` appellanti illi, hi, dak il-prodott supplit minnha kellha tiehu hsieb tqeghdu fil-fond iddestinat ghalih. Wiehed ma jridx jinsa illi, kif mill-istess socjeta` appellanti accettat (ara d-dokument intitolat "Details of Claimant"), hawnhekk si trattasi ta' "ftehim ta' appalt" li permezz tieghu s-socjeta` appellanti "tesegwixxi servizzi ta forniture u tqeghid ta' irham u xoghlijiet ancillari ohra". U la dan huwa hekk, m'hemmx dubju li min jintraprendi l-appalt ghandu jwiegeb anke ghal bonta tal-prodott uzat fl-istess xoghlijiet. Dan huwa hekk ghaliex jekk tezisti difformita fil-kwalita ta' dak il-prodott ghandek l-inadempjenza kontrattwali;

Tali inadempjenza tissussisti wkoll fejn dak li jkun obbliga ruhu li jippresta l-opra tieghu ma jkunx ghamel dan skond it-teknika tajba ta' l-arti u tas-sengha. Ara ghal dawk li huma l-principji l-aktar saljenti fuq din il-materja s-sentenzi ta' din il-Qorti fl-ismijiet "**Raymond Borg et -vs- Hal Mann Limited**", 20 ta' Ottubru, 2003, "**Pierre Darmanin -vs- Moira Agius et**", 6 ta' Ottubru, 2004 u "**Anthony Borg nomine -vs- Martin Pillow nomine**", 20 ta' Ottubru 2008 fost bosta ohrajn;

Huwa sproposito ghall-ahhar dak sottomess b'argoment mis-socjeta` appellanti illi l-inosservanza tar-regoli ta' l-arti u tas-sengha m'ghandhiex bazi legali. Indiskutibilment, l-obbligu da parti ta' l-appaltatur li jezegwixxi xoghlijiet ezenti minn vizzji u difformitajiet fl-ezekuzzjoni ghandu l-fondament tieghu fil-principju generali tad-dritt rigwardanti l-adempiment, valutati dawk l-istess xoghlijiet fuq l-istregwa ta' l-ordinarja diligenza, a norma ta' l-Artikolu 1132 (1) tal-Kodici Civili. Hu proprju dan l-istess dispost li jippreciza l-mudell tad-diligenza skond il-metru tal-*bonus paterfamilias* fl-ezekuzzjoni ta' kull obligazzjoni. Fil-kaz ta' appaltatur, allura, "*quella diligenza e quella perizia che gli è imposto dalla natura del contratto*" ("**Carmelo Scicluna -vs- Giuseppe Mallia et**", Appell Civili, 31 ta' Mejju, 1929. Ara wkoll "**Mario Blackman -vs- Carmelo Farrugia et**", Appell Kummercjali, 27 ta' Marzu, 1972 u "**Michael Casha -vs- Louis Busuttil et**", Appell Inferjuri, 25 ta' Jannar, 2006;

Spjegat dan kollu, ma jistax ikun disputat illi l-Arbitri kienu f'posizzjoni li jaghmlu gudizzju biex japprezzaw x'kienu l-elementi fattwali li wassluhom ghall-konvinciment in mertu dwar in-nuqqas tal-bonta tal-prodott u ta' l-ezekuzzjoni inadatta tax-xoghlijiet appaltati. Dment li dan l-istess apprezzament, kif manifest, ma huwiex kuntrarju ghal xi norma tal-ligi, mhux ghal din il-Qorti li tissindika dak l-istess apprezzament u l-accertamenti teknici maghmula. Dan ukoll fir-rigward ta' l-uniformita` jew tal-kejl ta' l-istess xoghlijiet, jew tan-nuqqas taghom.

Ghal motivi kollha su-indikati din il-Qorti qeghda tirrigetta dan l-appell u tikkonferma l-lodo ta' l-Arbitri, bl-ispejjez kontra s-socjeta` appellanti.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----